

Släkten Stenhammars krönika

Utgiven av släkten Stenhammars förening

N:r 9

Redaktör fru K. Stenhammar-Nordlander

Katarina V. Kyrkogata 6, Stockholm.

Ejvor Lönnberg har återgivit sin mormors berättelse om Christian Stenhammar (född 1783). Han hade som ung informator i ett adelshus sett ett mycket vackert porträtt, som hängde å stora salens vägg. Det föreställde en ung, mörk, mycket vacker flicka. Christian hade förälskat sig i detta porträtt. Det hade han en gång talat om för Ejvors mormor. Han hade brukat hälsa porträttet på morgnarna och buga till god natt om kvällarna. - Sedermera råkade han en ung Linköpingsflicka, som frappant liknade det älskade porträttet. Hon blev med tiden hans hustru. Hon var bryggardotter. Hennes mörka, syd-ländska skönhet var modernearv från dennas frändskap med en fransk flykting av ädel börd, förföljd av religiösa skäl.

Christian Stenhammars tre barn i första giftet var mörka, väl-växta och vackra. Mimmi (1815-1892) var en strålande skönhet, Hedda (1816-1893) älsklig. Hos Matts fanns något av fransk ädling; han ägde charm i hög grad och var rikt begåvad å huvudets vägnar. Brev från dessa tre, dikter som Matts har skrivit, ge ett rikt material, om man vill skriva deras historia. De skrev alla tre vacker, lättläst stil och deras kvarlämnade skrivelser ha omsorgsfullt bevarats av halvsyskon. De ville inte höra att dessa ej var deras helsyskon. Den äldsta hade blivit bortskämd för sin skönhet och intalad att styvmor var elak. Första tidens misstämning mellan dessa två gav med sig så småningom. Mimmi var en rejäl och trofast människa, men ej särskilt känslig, har det sagts. Ännu helt ung fick hon en trogen beundrare i pastorsadjunkten Johan Almén. Han var faderns hjälp och ungdomarnas lärare. Mimmi siktade allt högre. Biskop Hallström, tyckte hon, skulle passat bra. Han kom på besök till sin halvmorbror Christians hus och fäste sig - vid Hedda. Men denna älskade då redan pastorsadjunkten nummer 2, den unge August Tornberg.

När Almén (1804-1865) blivit brukspredikant i Gusum, friade han till Mimmi. Hon visste varken ut eller in och gav honom intet svar utan gick ifrån honom ut i skogen. Det skulle dröja länge innan han fick hennes ja. För att få slut på hennes obeslutsamhet måste fadern och Anne Charlotte (född 1799 - d. 1835) ingripa - till Alméns förmån. Han blev överlycklig, och hon blev mycket nöjd, när hon väl bestämt sig. Bröllopet var ståtligt. När de nygifta omsider gav sig iväg till Gusum, stod Mimmis närmaste på trappan, bland andra Hedda och pastorsadjunkt Tornberg. Anade hon - eller trodde hon sig höra hans viskning: Tänk om det varit Hedda och jag istället!

Alménska hemmet blev gott och trivsamt. Båda var roade av sällskap, Mimmi var älskvärd värdinna, Almén kunde ordna praktiskt. När han blivit prost i Grebo, trivdes Mimmi särdeles bra och gladde sig åt prostinnetiteln. Så kom en tid, då han måste vistas i Danmark

som fältprost vid norra skånska infanteriregementet. Tiden blev då Mimmi lång, hon fick en mindre bra väninna, som lånade henne romaner. När Alméns råkades igen, blommade inte lycken som förr. Hon retades ibland med sin make, som var ordentligheten själv. När han gick till kyrkan, kunde hon ropa efter honom: "Du har väl näsduken me dej, Almén lille"? - Han hörde minsann inte till dem som glömde handklädet, som skulle hänga utanför predikstolen. Allmänt har sagts att han var en fin och god, mycket vänlig människa. Han gick bort i sextioårs-åldern. Hans svärfar begrov honom och denne lär efteråt ha stått vid graven och under rörelse yttrat: "Gud välsigne honom, där han ligger". Mimmi fick en lång, ofta törnbeströdd väg att tillryggalägga, innan hon som gammal och sjuk, vårdad av sin fosterdotter, Märta Sundström, fick sluta sina dagar.

En gång såg jag henne, lång, mörk och svartklädd, gå vid min fars arm i nya trädgården. De åt av de stora krusbären där. När jag hälsade, fick jag en klapp och en liten docka. Hon hade alltid tyckt om barn.

Hedda Stenhammar (1816-1891) var inte så strålande vacker som den äldre systern, men ägde mera grace. Hon läste gärna poesi och lär själv ha författat en smula. Hon liksom hennes bror Mattias älskade styvmodern som om hon varit deras riktiga mor. Hennes barn omslöts med hel syskonkärlek av Mimmi, Hedda och Mattias. Alltför tidigt, tycker man, togs Anne-Charlotte (född Kernell 1799-1838) ifrån de sina. Lungsot var dödsorsaken. Också hennes företräderska hade skördats av denna sjukdom. När Christian åter blivit änklings, lades husmoderns arbete på Heddas unga axlar, och hon fick försöka vara i mors ställe för de många barnen. Hedda var inte stark och långt ifrån praktisk. Men hjärta hade hon, god vilja fanns och hon sparade sig inte. Hon hade flera goda giftermålsanbud, men hon tackade nej - och hoppade att en gång, när syskonen blivit stora, få förenas med sin hjärtans kär. - Tornberg kunde inte bjuda henne något hem på länge.

Tiden gick. Heddas bröst var inte bra, humöret var också mindre bra ibland. Hedda var inte längre ung och hon slet ut sig med alla hushållsbestyren. Hon hade vårdat Anne-Charlotte med dotterlig ömhet under hennes svåra sjukdom. Också brodern Matts skördades av lungsot. Hedda skötte honom troget in i det sista. Tapper, det var hon. Till sist kom det kanske bittraste: Lyckodrämmen förlorad! - Tornberg vände sin håg till Heddas yngsta syster Paulina.

Hedda har själv sagt, att hon fick "sockret i botten" på livets kaffekopp. Det finns människor som bli vackrare av motgången. Dit hörde Hedda. Det var sådan ro med henne, då hon blivit gammal. Hennes vackra ansikte lystes upp av hjärtats frid. Jag minns henne sådan. Hon höll av mig, hon höll av andra barn, särskilt släktens barn och allra innerligast de två, som hette Tornberg. Jag var flera gånger med de mina på Klippan, där hon bodde med sin gamla jungfru Kristine. Hon var lång, mager, mörk och hade strålande, vänliga ögon.

Carl Mattias Adolph Stenhammar (Matts) (1818-1841)

Ejvor Lönnberg har hört sin mormor berätta om honom. Hans far och farbror Mattias hade suttit hos den senare och väntat på "gunstig herrn", som gjort stora utgifter i Upsala och därtill fått låna pengar av farbror Hummelhjelm. Både Christian och Mattias var förargade. Den förre yttrade: "Kom ihåg att du skrupensar upp pojken ordentligt." "Vad är det för sätt av en ung studiosus. Beställa ny kostym och extra västar." Mattias kände sig obehagligt berörd av att Matts lånat av hans måg. Han ville inte alls att Hummelhjelm skulle vara brorsonens "Wohltäter".

Christian förargades mer och mer över sonens tilltag. Han borde naturligtvis ha rätt sig på underhållet hemifrån, det fick inte bli en slösare av honom.

- Om han nödvändigt ville ha en ny dräkt, så kunde han ha vänt sig till mig, sa Mattias. Detta att gå över ån efter vatten, det är fördärvligt! De båda hade inte märkt att den omtalade just närmade sig. Hans första hälsning gällde husets unga värdinna. De båda gamla herrarna förstummades, de strålade upp, ty han var elegant, vacker, alldeles sådan som de ville ha honom. De gillade både klädseln och hållningen.

Elegant ung ädling var han och hans charm var oemotståndlig. Snart var de tre herrarna inbegripna i ett animerat samtal om upsala-livet. Ingen skrupens hördes av.

Den gladaste bland de glada var han, en ung poet, avhållen - vänsäll. Hans lilla handskrivna bok "Mihi - eller poesi och prosa, sanning och dikt, allvar och skämt" har jag i min hand och gläds åt den vackra skrivstilen. Där har han infört sina småstycken i bunden form. Mestadels är det mycket ystra och muntra bitar. Redan som barn strödde han dylika smådikter omkring sig i familj och kamratkretsar. Men tonen blir allvarlig, sångfågelns vingar klipptes. Här följer de vackraste dikterna av hans penna:

Pröfningens hårda slag
Hann du min ungdomsdag
Glädjens blomstrande vår
Byts du i smärtans tår?

Klaga ej så, min själ!
Plågan blott vill ditt väl!
Vill dig från jordens flärd
Lyfta mot ljusets värld.

Kallelsen lyd med mod!
Tvifla ej! Gud är god!
Böjd intill Fadrens bröst
Finner du himmelsk tröst.

Så - o hjerta! Haf frid
Mitt i en sorgfull tid!
Glöm ej din barndomstro!
Hvila vid Gud - i ro!

Blott åt den trogne räcks
Palmen när lifvet släcks;
Trägen i tro och bön
Bida din himlalön!

Hemsk är natten för den, som på ensliga lägret sig kastar,
och ej i sömnens famn finner den älskliga frid -
Mörkrädd människan är, och hon älskar att leka i ljuset,
bärfvar för mörkret och flyr nattliga skuggornas syn.
Men är hon stark i sin själ - har hon talat med Fadren i höjden
viker dock hemskheten snart - skingra sig skuggornas moln.
Nu på nattens vingar hon ser det gudomligas stämpel,
skådar i stjernornas ljus himmelska kärlekens blick.
Så - i den sömnlösa natt har jag ofta funnit en hvila -
Hvilan i Gud, och en frid, ljuf som zephyrernas fläkt.
Nyttja, o, lifvets son, dessa tystnadens heliga timmar
till att betrakta dig sjelf - till att samtala med Gud!
Kanske du vinner af dem en skönare frukt än af dagen,
då du bland världens tumult glömde ditt himmelska kall.
Lyft din ande mot skyn och förnim från de eviga världar
harpornas brus, som din själ stämmer till renare fröjd!
Bygg i ditt inre ett hus - en kyrka, heldgad åt Herren,
der du till tempelljus satt Kärleken, Hoppet och Tron!
Trostfast vårda alltjemt de heliga lågorna sedan!
Dödens ängel ännu finne dem brinnande klart!
Då han öppnar för dig det skönaste himmelska Templet,
der du vid Frälsarens bröst finner evinnerlig ro -
Tårar finnas ej der, ej natt, ty Fadern är Solen
Lof heta portarna der - murarna Salighet, Frid!

I min hand håller jag Matts Stenhammars avhandling: "Carmen
Deborae. Pro exercitio". Den är vackert inbunden i rött och med
guldkant. Exemplaret har tillhört lagman Hummelhjelm och åtföljes
av ett långt, förtjusande brev till denne, daterat 24 Nov. 1840.
Avhandlingens första sidor upptas av tillägnanden till lagman
Hummelhjelm, farbrodern doktor M. Stenhammar, biskop Hallström
och författarens fader. De tre sistnämnda ha hedrats med hyllnings-
dikter på latin. Hummelhjelm ärades med en längre dikt på svenska.

Knappt året senare var denne lovande ynglings saga all.
"De som Gudarna älska dö unga".

Gärna ville jag berätta ett och annat om oss, nu levande med Stenhammarssläkten befryndade. - Så vitt jag vet är allt ganska gott. Släktens äldsta, Elsa Stenhammar, gladde mig med ett besök den 2/10 1952. Elsa arbetar dels med sin musik, dels "plågar" hon ögonen med att då och då nedskriva minnesbilder från sitt rika förgångna. Hon är vital, Gud vare lov. - Också mina systrar, Anna Krantz och Karin Thörning befinna sig väl. Den förra har nyligen med glädje deltagit i firning av äldste sonens femtioårsdag. Framför mig har jag ett vällyckat foto av Per Stenhammar med familj i sommarglädje år 1951, likaså ett foto av Åke, Edla Stenhammar med två döttrar. Jag vet att det går bra för Pers och Åkes barn, som ha börjat skolan. De är också musikaliska. Åkes äldsta är redan duktig med skalor och övningar samt ett och annat roligare pianostycke på det pianino, som Claes Göran valt ut åt Åke. - Tack för kära brev från bland andra släktåldermannen, hans Elisabeth, Per och Åke. Släktåldermannens porträtt pryder min lilla bostad. Allt dylikt kommer småningom i släktarkivet. Alla meddelanden tas tacksamt emot.

Eftersom jag snart skall till professor Karpe andra gång och kanske blir uppehållen på Karolinska för starr-operation till närmare jul, ber jag nu få önska Er vår förenings

GOD JUL! GOTT NYTT ÅR!